

Uporabnost napovedi v načrtovanju preprečevanju prestopništva

Dr. Adam Krukowski, docent pravne fakultete, univerze v Varšavi, Poljska

I. Boj s prestopništvom, ki v družbeni zavesti predstavlja eno najbolj neprijetnih družbenih tegob, zahteva široko vključevanje različnih instrumentov in sredstev, ki pripomorejo k njegovi učinkovitosti. Dandanes namreč ne zadošča več uporaba tradicionalnih sredstev policijske in sodne narave. Poleg tega je treba vedeti tudi to, kaj je podlaga raznim vrstam prestopništva, kako je mogoče in treba odstranjevati te kriminogene faktorje, kakšne sile in kakšne izdatke — družbene in gospodarske je treba angažirati v tej akciji. Dejstvo, da je prestopništvo družben pojav, in to tako s fenomenološke kot tudi z genetične plati narekuje tudi v naši družbeni ureditvi iskati njegov izvir v obstoječih družbenih razmerah, v psihosocialnih določilnicah, ki iz tega izvirajo.

Že bežno opazovanje nam zastavlja vznemirljiva in na videz paradoksalna vprašanja. Naša država je v obdobju hitrega družbenega, gospodarskega in kulturnega razvoja, kljub temu pa se ob tem nedvomno pozitivnem procesu nekako na njegovem robu rojevajo negativni, bolezenski pojavi, med katerimi ima prestopništvo nedvomno prvo mesto. Ali je torej prestopništvo neločljiv spremljevalec družbenega in gospodarskega razvoja? Ali je mogoč razvoj brez naraščanja prestopništva? Katere vrste prestopništva številčno naraščajo in katere se zmanjšujejo odvisno od sprememb v družbeni gospodarski sestavi? Kako naj bo modificirano načrtovanje (brez škode za dosego ciljev, h katerim si prizadeva), da bi se nevtralizirale tiste njegove sestavine, ki povzročajo naraščanje števila prestopkov, in da bi se okrepile prvine vsenarodnega razvoja, ki po svoji naravi pripomorejo k preprečevanju prestopništva?¹

Ta vprašanja, ne glede na njihov aktualni odmev, usmerjajo našo pozornost na pojave in procese, ki zadevajo prihodnost. To narekuje nujnost ne le gledanja na prestopništvo skozi prizmo aktualnih potreb boja z njim, ampak tudi — če ne morda predvsem — uporabljanja takšnih zornih kotov, ki dovoljujejo razpoznavati posebne razvojne silnice prestopništva. Takšen raziskovalni instrument je prognoziranje prestopništva, saj je popolnoma jasno, da bo »poznanje tega, kar je mogoče pričakovati, če gre za obseg prestopništva v perspektivi... let — neizmerno koristno pri načrtovanju dejavnosti, ki si prizadevajo zmanjševati in zatirati prestop-

ništvo. Korist od tega bo tako pri izbiri ciljev, na katere je treba usmeriti vso pozornost pri določanju sredstev, potrebnih za njihovo uresničenje, kot tudi pri odločanju o metodah, s katerimi naj se ti cilji dosežejo«.²

II. Kaj je napoved? V širokem pojmovanju je »predvidevanje, ki se opira na znanstvene temelje in ima praviloma kompleksen karakter predvidevanja najbolj verjetnega poteka ali podobe pojavov oziroma razvojnih procesov. Napovedi kažejo tako smeri in hitrost prihodnjega razvoja kot tudi lestvico njegovih strukturalnih sprememb«.³

Ta splošni obrazec v celoti obsega tudi napoved, ki se uporablja pri raziskovanju prestopništva, čeprav to seveda zahteva določeno nadrobnejšo osvetlitev glede na predmet prognoziranja. V kriminologiji sta torej poznani dve vrsti prognostičnih raziskovanj: prva zadeva prestopništvo kot množični pojav, druga pa družbeno (natančneje: protidružbeno) ravnanje posameznih oseb, predvsem prestopnikov. Ta raziskovanja se uporabljajo v različne namene, vendar pa jih povezujejo ista izhodišča, in sicer spoznanje, da človekovemu vedenju vladajo določene zakonitosti, ki povzročajo — kot pravi J. Jasiński — da osebe »ki so si blizu v določenih ozirih, ljudje, katerih kulturna dediščina je podobna, ki jih je družbeno okolje oblikovalo na analogen način — izražajo nagnjenje, da na podobne položajske pobude reagirajo s podobnim vedenjem«, kar dopušča možnost, da bodo druge osebe, ki imajo takšne lastnosti, na analogne pobude reagirale podobno.⁴

Kaj obsega napovedovanje prestopništva kot množičnega pojava? Lahko gre za predvidljivost sprememb v sestavi, dinamiki in razsežnostih prestopništva, za določanje možnosti nastajanja novih, doslej neznanih vrst prestopništva ali izginjevanje takšnih, ki jih poznamo ta hip za določanje kategorij oseb, ki bi utegnile delati prestopke, in dejavnikov ter kriminogenih okoliščin, predvidenih v določenih družbenih ureditvah.⁵ Tako pojmovanje napovedi imajo lahko različni časovni obseg. Tako se predvidevajo kratkoročne

² J. Jasiński: W kwestii prognozy rozmiarów przestępczości w Polsce, »Państwo i Prawo« 1970, št. 11, str. 732.

³ K. Secomski: Nauki prawne a współczesne badania prognostyczne, »Państwo i Prawo« 1971, št. 3—4, str. 425.

⁴ J. Jasiński, nav. d., str. 735.

⁵ Prim. A. Avanesov: Zagadnienia teoretyczne prognozowania kryminologicznego, »Przegląd Penitencjarny i Kryminologiczny«, 1970, št. 3, str. 82.

¹ K. Poklewski-Koziełł: ONZ a przestępczość, »Polityka« 1972, št. 17,

napovedi (npr. za leto dni), srednjeročne (5—10 let) in dolgoročne napovedi (za obdobje 10—15 let). Seveda, čim daljše je obdobje napovedovanja, tem večje so metodološke težave in toliko manjša je praviloma stopnja verjetnosti njegove uresničitve. Kratkoročne napovedi načeloma lahko opremo kar na gradivo, ki zadeva prestopništvo in z njim povezanimi ekstrapolacijami. Dolgoročne in celo srednjeročne napovedi pa zahtevajo upoštevanje vsestranske dialektične povezanosti prestopništva z drugimi družbenimi pojavi in procesi. Treba je torej upoštevati morebitne spremembe državne politike na raznih območjih in s tem povezane zakonodajne spremembe, demografske, gospodarske, znanstvenotehnične spremembe in pa pričakovane spremembe v družbeni zavesti itd.⁶

III. Takšna vsestranska povezanost prestopništva z drugimi družbenimi pojavi narekuje, da na napovedovanje gledamo kot na izsek kompleksno pojmovanega sistema napovedi. Zato morajo prognostična raziskovanja prestopništva pač upoštevati tudi ugotovitve drugih prognostičnih študij. V naših razmerah so dane ugodne možnosti za takšno kompleksno obravnavo prognostičnih del. V letu 1969 ustanovljeni odbor za raziskave in napovedovanje pri Poljski akademiji znanosti (»Poljska 2000«), potem glavna komisija za napovedovanje in komisije, ustanovljene in dejavne pri posameznih resorjih, takšen »stil« napovedovalnih del različno spodbujajo in celo narekujejo.⁷

Izhodišče za napovedovanje prestopništva je natančno poznanje aktualnih kriminogenih dejavnikov, to je »diagnostična funkcija napovedovanja«, kot jo ne posebno posrečeno imenuje K. Secomski (bolje bi bilo govoriti o »diagnostični fazi«); sloni na vsestranski razčlembi dejanskosti in njenih izvirov v preteklosti. Saj je znano, da »prejšnje in sedanje vzročne povezave v vrsti družbenih, gospodarskih pojavov in procesov neštetokrat pomagajo odkrivati silnice prihodnjega razvoja in na tej podlagi ocenjevati prihodnji potek, intenzivnost in smeri...«⁸ To enako zadeva tako »pozitivne« kot tudi »bolezenske« družbene procese.

Pokažimo na nekatere takšne zveze. Na prvo mesto se tu postavljajo zveze napovedi prestop-

ništva z demografskimi napovedmi. Le-te nam omogočajo predvsem predvidevanja, ki se nanašajo na storilce, to se pravi napovedovanje povratništva in prestopništva določenih vrst oseb. Vendar pa, kot opaža J. Jasiński, so glede na morebitni vpliv demografskih sprememb na prestopništvo posebnega pomena ne toliko spremene splošnega števila prebivalstva, temveč spremene njegove sestave, ker »je frakcija odkritih prestopnikov v posameznih starostih skupinah dokaj različna, poleg tega pa je različna pri moških in pri ženskah«.⁹ Potrditev te teze najdemo češ da »demografske napovedi sociologom omogočajo v številčnem stanju posameznih starostnih kategorij v prihodnjih desetletjih »razbrati« veliko važne lastnosti družbenega življenja in kulture, podobno kot je mogoče dosti lastnosti družbe razbrati z mape uporabljene surovinske baze«.¹⁰ Kot dopolnilo tej čisto demografski določilnici napovedi prestopništva je treba dodati, da razlike v pregledu števila prestopkov niso odvisne samo od posameznih vrst glede na starost in spol, ampak prav tako — in to v veliki meri — nastopajo v odvisnosti od družbenih skupin. Zato so nujne tudi razčlembе, ki predvidevajo družbeni razvoj s stališča strukturalnih sprememb, kar potegne za seboj nujnost upoštevanja napovedi na veliko drugih področjih in v različnih lestvicah. Pri tem gre na eni strani za predvidevanja v območju makrosocialnih procesov in pojavov v obliki zbirne spremenljivke — družbeno-gospodarskega razvoja — po drugi strani pa za takšna predvidevanja, ki na relaciji družbeno-gospodarski razvoj — prestopništva opravljajo vlogo posrednih spremenljivk, med katerimi ravno odkrivamo večino tako imenovanih kriminogenih družbenih dejavnikov. Za zgled je treba podati takšne dejavnike, kot so industrializacijski in urbanizacijski procesi, družbena gibljivost (zlasti tim. gibljivost ravni), gnotni položaji različnih družbenih skupin, raven izobrazbe in kulture, položaj družine itd. Seveda je različen pomen teh dejavnikov kot virov prestopništva. Izrecno pa je treba opozoriti, da gre tu praviloma za to, da je prestopništvo in njegovo naraščanje stranski produkt, da nimamo opravka s kriminogenimi dejavniki, ki bi delovali neposredno, ampak da delujejo le po-

⁶ Prim. J. Jasiński, nav. d., str. 744.

⁷ Glej: Sklep ministrskega sveta z dne 17. 9. 1970, ki vpeljuje splošni sistem napovedi, sestavljen iz vrste pojavov, ki jih sklep omenja.

⁸ K. Secomski, nav. d., str. 424—425.

⁹ J. Jasiński, nav. d., str. 738.

v sicer splošnejši ugotovitvi J. Szczepańskiego,

¹⁰ J. Szczepański: O konstruowaniu zarysu syntetycznego obrazu rozwoju społeczeństwa polskiego do roku 2000. V: *Rozwój społeczny Polski w latach prognostycznych*, Warszawa 1971, str. 16.

sredno prek psihosocialnih spremenljivk, ki ustvarjajo družbeno neugodna stališča (npr. z izražanjem nasprotja med naraščajočimi potrebami in možnostjo zakonitega zadoščanja). Ne bo brez prida ozreti se hkrati na pomembno trditev, ki izhaja iz poljskih raziskav o diferenciranem kriminogenem učinku nekaterih pomembnih družbenih procesov, povezanih z gospodarskim razvojem, o učinku namreč, ki dopušča domnevo o zmanjševanju intenzivnosti stranskih produktov v obliki prestopništva pri takšnih procesih, kot sta npr. industrializacija ali urbanizacija.¹¹ Te premise kažejo pa samo na možnost, da obrise nagnjenja k zmanjševanju intenzivnosti, ne pa k odstranitvi pojava.

Določeni procesi namreč, objektivno gledano, povečujejo verjetnost nastopanja pojavov, ki zanimajo kriminologe. Hitreje naraščanje števila motornih vozil ob nezadostni motorizacijski infrastrukturi, nezadostni usposobljenosti voznikov in nediscipliniranosti drugih »udeležencev v prometu« — vse to povečuje možnosti za prometne nesreče, s tem pa tudi za prometne prekrške. Razvoj tehnične opremljenosti industrije in drugih gospodarskih vej pri še vedno nizki ravni tehnične kulture precejšnjega števila delavcev in nezadostnem stanju družbene discipline bo še dolgo področje prestopnikov — zlasti nenaklepnih —, ki škodijo življenju in zdravju ter prinašajo gmotno škodo. Naraščanje uživanja alkohola, katerega vpliv na cestne prekrške je splošno znan, grozi z neizogibnim naraščanjem prestopništva, posebno v omenjenih območjih. Tudi čezmernega uživanja alkohola kot vzroka družbenega zatiranja ali okolishčim, ki se mu pridružujejo ni mogoče prezreti. Ob koncu kaže opozoriti na takšne družbene posledice procesov družbeno-gospodarskega razvoja, kot je npr. zmanjševanje vloge družine v procesu socializacije otrok in mladine (kar med drugim izhaja iz visokega odstotka zaposlenih mater), rahljanje družinskih in tradicionalnih vezi ali pa upadanje tradicionalnih oblik družbenega nadzorstva, kakršno izvira iz anonimnosti življenja v velikih mestnih območjih itd.¹²

¹¹ Prim. zlasti: A. Mościskier, *Dynamika procesów społeczno-gospodarczych a dynamika przestępczości w Polsce*. V: *Prawnicy, socjologowie i psychologowie o przestępczości i jej zwalczaniu*, Prokuratura Generalna, Warszawa 1970, str. 78 in naprej.

¹² Prim. V. N. Kudrjavcev, *Aktualne problemy kryminologii radzieckiej*, »Państwo i Prawo« 1971, št. 1. str. 42.

Napovedi prestopništva morajo končno upoštevati tudi predvidene spremembe v območju družbene zavesti, in to glede na različna torišča družbenega življenja.

IV. Drugačna problematika se veže z napovedovanjem prihodnjega vedenja raznih kategorij prestopnikov, pa tudi oseb, ki z zakonom še niso prišle navzkriž. Za to področje, ki ima že dokajšnje raziskovalne tradicije, obstaja sorazmerno bogata literatura, tudi v poljščini,¹³ zato tudi ni treba širše pojasnjevati vprašanj metodološke narave, povezanih s to smerjo kriminološkega napovedovanja. Kazalo pa bi vendarle pokazati na nekatere implikacije te problematike, ki bi sicer še utegnili biti sporna; med njimi, je treba — kljub načelnemu dvomu, ki se včasih oglašča,¹⁴ glede smotrnosti uporabe te vrste raziskovalnega instrumenta — omeniti predvsem različnost mnenj glede prednosti klinične (analitične) oziroma statistične metode.¹⁵ To pa nas ta hip ne zanima. Glede možnosti za praktično uporabo te vrste napovednih raziskav se zdi pomemben pridržek, da »v predvidevanju vedenja ljudi ni mogoče upoštevati in z nadzorstvom zajeti vseh dejavnikov, od katerih je le-to odvisno, premalo so znane vzročne odvisnosti in splošne zakonitosti, ki ga pojasnjujejo, poleg tega pa napovedi najpogosteje slonijo na precej nepopolnih podatkih o analiziranih primerih.«¹⁶ Zato tudi predvidevanje, ki zadeva prihodnje vedenje kakšne osebe, tudi asocialno ali že kar prestopniško, vedenje »lahko formuliramo samo v verjetnostnih kategorijah, tako da je treba vnaprej računati z možnostjo zgrešenih napovedi.«¹⁷ Vendar pa to ne zmanjšuje niti spoznavnih vrednosti napovedovanja na tem področju niti njegove koristnosti v sferi preprečevanja prestopništva in boja z njim, saj odločilen pomen vsakršnega znanstvenega raziskovanja sloni na odkrivanju zakonitosti z verjetnostno

¹³ Prim. zlasti: P. Zakrzewski, *Zagadnienie prognozy kryminologicznej*, Warszawa 1964; Z. Ostrikanska, *Prognozy recydywy u nieletnich przestępców oraz wyniki badań prognostycznych 180 recydywistów w wieku 15—16 lat*, »Archiwum Kryminologii« III, 1965; P. Zakrzewski, *Wybrane zagadnienia z dziedziny prognozy kryminologicznej*, »Przegląd Penitencjarny« 1966, št. 3; H. Namowicz, *Losy życiowe nieletnich przestępców*. V: *Psychologiczne badania nad prognozą kryminologiczną*, Warszawa 1968.

¹⁴ J. Jasiński, nav. d., str. 735, op. 7.

¹⁵ Prim. P. Zakrzewski, *Wybrane zagadnienia...*, nav. d., str. 24; Z. Ostrikanska, nav. d., str. 266—267, 273, 281; H. Namowicz, nav. d., str. 46—47.

¹⁶ Z. Ostrikanska, nav. d., str. 271.

¹⁷ Ibid.

naravo in ne zanika možnosti odstopanj pod vplivom naključnih dejavnikov. Zavest o obstajanju rezerve te vrste pa je posebno pomembna v predvidevanju dogajanj, ki spadajo v obseg družbenih znanosti nasploh, znanosti o človekovem vedenju pa še posebej.

V razmišljanjih o napovedih prestopništva je treba upoštevati še nekaj: večina dozdajšnjih raziskav o predvidevanju prestopništva je potekala brez povezave z vzgojno-poboljševalnimi sredstvi, ki se uporabljajo pri analiziranih primerih, torej brez upoštevanja vloge, ki so jo pri nastajanju določene napovedi (pozitivne ali negativne) imela sredstva, uporabljena pri raziskani osebi. Ta trditev bi utegnila biti posebno pomembna glede na razmišljanje o uporabi napovedi v preprečevanju prestopništva; pri tem se trditev nanaša tako na napovedovanje prestopništva v makroskali, kot tudi na prestopniško vedenje posameznika. Dosedanje metode so najpogosteje podpirale trditvi, da »je prognoza ‚nasploh‘ dobra ali ‚nasploh‘ slaba, ne govorijo pa o tem, kakšna sredstva naj bi se uporabila, da bi se zmanjševale možnosti za slabo ali povečale možnosti za dobro napoved«. ¹⁸ Povedano slikoviteje, kako ravnati, da bi se slabe napovedi ne uresničile.

V. Profilaksa, preprečevanje prestopništva, je vrsta dejavnosti, ki je posebno zapletena. To je tako predvsem zaradi večaspektne narave preprečevalne dejavnosti v sodobni socialistični družbi. Ko tedaj govorimo o preprečevanju, profilaksi ali preventivi, je treba najprej določiti, v kakšnem pomenu uporabljamo ta pojem; ali gre za preprečevanje v predeliktualni fazi, ki naj prepreči storitev prestopka oseb, ki doslej niso bile navzkriž z zakonom ali pa v postdeliktualni fazi, ko so profilaktične dejavnosti usmerjene v preprečevanje novih prestopkov oseb, ki so bile že vsaj enkrat navzkriž s kazenskim pravom. Glede na ti dve fazi profilaktične dejavnosti obstajajo različne vrste preprečevanja. Po mnenju nekaterih piscev je treba ločiti tri vrste: 1. kazensko preprečevanje, usmerjeno predvsem na to, kar v jeziku kazenskega prava imenujemo generalno preventivo, pa tudi na tiste posamične preprečevalne učinke kazni, ki temelje na zastraševalnem učinku kazni za storilca, 2. preprečevanje v času izvrševanja kazni (ki na tem mestu ne potrebuje širšega pojasnjevanja) in 3. mehanično preprečevanje, ki pušča ob strani motive prestopništva in sloni le na

okrepljenem policijskim varstvu, ustvarjanju alarmnih sistemov, izboljševanju sistemov zavarovanja itd. ¹⁹ Omenjena delitev vrst preprečevanja pa ne bi mogla biti popolna, v njej manjka vsaj še ena vrsta profilaktične dejavnosti, najbolj bistvena in najširši po obsegu, pri tem pa segajoča prav do virov prestopništva, tj. širok kompleks dejavnosti, ki si prizadevajo k odstranjevanju objektivnih kriminogenih dejavnikov, zasidranih v družbenem življenju.

Ta moment znova kaže na nujnost obravnavanja protiprestopniške profilakse — tako predeliktualne kot tudi postdeliktualne — na dveh ravneh: na družbeni, ki zajema preprečevanje v makroskali, in pa na osebni, katere namen je preprečevanje prestopniškega vedenja določenih oseb, bodisi takšnih, ki jim družbeno zatiranje grozi, bodisi takšnih, ki so prestopke imele že poprej. Teh dveh ravni ni mogoče obravnavati ločeno, ker sta povezani. Ta pripomba zadeva navsezadnje tudi prej omenjene vrste profilakse, ker v praksi njihova sredstva nikoli niso uporabljena izolirano. Opravičeno pa je opozorilo, da »odvisno od narodnih tradicij, kulturnega kroga družbe in razvojnih silnic v pravni misli ob sočasnem obstajanju različnih preprečevalnih ukrepov prevzema poglavitno vlogo ena izmed oblik preprečevanja prestopništva«. ²⁰ O tem pa, katera izmed oblik bo uporabljena, odločajo določene okoliščine, ki se nanašajo na osebnost domnevnega prestopnika (starost, spol, življenjski položaj), potem prevladujoči tip prestopništva v danem okolju (npr. mehanična preventiva v okolju, kjer je razširjeno nezakonito pridobivanje in prodaja alkohola, prometni prekrški itd.). ²¹

V bistvu bi bilo treba celotno lestvico oblik protiprestopniške profilakse skržiti na dve obliki, ki ustrezata dvema temeljnima skupinama kriminogenih dejavnikov: objektivnih in subjektivnih. Glede na vsako teh skupin je nujna uporaba drugačnih oblik profilakse, ki jima funkcionalno ustrezajo. Kot v zvezi s tem piše A. Saharov, so »glede na objektivne vzroke, ki obstajajo neodvisno od našega razmerja do njih

¹⁹ Prim. P. P. Lajina, *The field of prevention*. V: *Delinquency Prevention, Theory and Practice*, New Jersey 1967, str. 1 in naprej; cit. po: H. Namowicz-Chrzanowska, *Prewencja przestepczości nieletnich*, »Przegląd Penitencjarny i Kryminologiczny« 1971, št. 4, str. 63—64.

²⁰ H. Namowicz-Chrzanowska, *Prewencja przestepczości nieletnich*, nav. d., str. 64.

²¹ *Ibid.*, str. 65.

¹⁸ *Ibid.*, str. 275.

(čeprav — tako bi dodal — na njihov obstoj ali odstranjevanje lahko vplivamo, prip. A. K.), potrebna preprečevalna sredstva, ki ustavijo ali kompenzirajo njihov učinek; glede na subjektivne vzroke, ki so posledica naših napak in nemarnosti, pa so potrebna sredstva, ki so usmerjena v odpravo te vrste vzrokov.²²

Takšno razmerje oblik profilakse do etiologije prestopkov in prestopništva je razumljivo: najuspešnejša dejavnost proti škodljivim pojavom ali procesom je lahko le odstranjevanje njihovih vzrokov. Za dvomljive učinke zdravljenja bolezenskih pojavov brez poseganja v vzroke bolezni že stoletja predobro ve medicina, enake zakonitosti pač veljajo tudi za patološke pojave v družbenem življenju. Zato je tudi povsem jasno, da mora določevanje oblik preprečevanja prestopništva sloneti na ugotovitvah raziskav; vzrokov in razmer, ugodnih za prestopništvo, na njihovi naravi in hierarhiji. Dejstvo, da ne nastopajo posamezni dejavniki, ampak praviloma kar celi kompleksi, napeljuje k sklepu o pomembni zahtevi — glede na metodologijo preprečevanja prestopništva — da problemi preprečevanja prestopništva vežejo nase sistemsko lotevanje pojmovano v kategorijah: »družbenega urejanja v smislu uravnavanja družbenih procesov«, v katerih je preprečevanje prestopništva »del sistema družbenega urejanja življenja, hkrati pa njegov samostojni podsistem«.²³

Sistemska obravnava preprečevanja prestopništva je mogoča samo v socialistični družbenopolitični ureditvi, ker samo ta ustvarja uresničljive možnosti za celotno, z enotno politiko usklajeno delovanje zapletenega družbenega mehanizma. To je seveda samo možnost, njeno uresničevanje je odvisno od različnih dejavnikov, ki so vdelani v nadstavbo. Žarišča mehanizma, ki pelje sistemsko obravnavo sociotehničnih ukrepov, bistvenih za preprečevanje prestopništva, so naslednja: 1. s strani države zakonodajni organ, organi državne oblasti, administracije in uprave, organi reda in varnosti ter organi odmerjanja kazni, administracija podjetij in usta-

nov; 2. družbene organizacije in delovni kolektivi, organi krajevne samouprave itd.; 3. posamezni državljani. Poleg tega kroga subjektov, ki sodelujejo v sociotehniški preprečevanja prestopništva, bi bilo treba omeniti še znanost kot samostojen del tega sistema, ki je seveda povezan z navedenimi tremi sestavinami in ki ima v celotnem mehanizmu vlogo množičnega izvedenca. In končno je treba omeniti še razločevanje teh temeljnih območij preprečevanje prestopništva, kakor jih omenjajo nekateri avtorji: splošno družbenega, specialnokriminološkega in posamezniškega.²⁴

Takšna delitev zasluži pozornost zaradi svoje zveze s problematiko kriminalne politike. Razmišljanja o preprečevanju prestopništva namreč neogibno izzivajo vprašanje o vlogi, ki naj jo pri tem ima kriminalna oblika, in o tem, ali njena dejavnost obsega vso problematiko preprečevanja ali pa le določen izsek. Odgovor na to vprašanje je odvisen od koncepcije kriminalne politike, od njenega razumevanja v širšem oziroma ožjem pomenu. Široko začrtujejo njene meje avtorji, ki se prištevajo k sociološki šoli (npr. Makarewicz, Liszt) in ki kriminalno politiko jemljejo v okvir socialne politike. Ker gledajo na prestopnik kot na družben pojav, ontološko in genetično, vidijo tudi sredstva za njegovo preprečevanje v vsaki dejavnosti države in družbe, ki si prizadeva odstranjevati kriminogene družbene pojave.²⁵

Med tako pojmovane akcije kriminalne politike štejejo med drugim reševanje problemov v zvezi z zidanjem stanovanj, boj z brezposelnostjo, organizacijo socialnega zavarovanja, splošno izobrazbo itd. Ta široka koncepcija kriminalne politike torej predvideva delo proti prestopništvu ne le tistih državnih organov in družbenih ustanov, ki so za to posebej poklicani; vlogo kriminalne politike bi v tem smislu opravljala tudi dejavnost vseh drugih organov in organizacij, ki vsaj posredno pripomorejo k odstranjevanju virov (gospodarskih, družbenih itd.) prestopništva.²⁶

²² Ibid.

²² A. Saharov, Teoretičeskije osnovy predupreždenija prestuplenij, »Sovetskaja Justica« 1972, št. 3. Kot pojasnilo dodajam, da kategorije: objektivni in subjektivni dejavniki razumem nekoliko drugače kot A. Saharov — kot zunanje dejavnike glede na storilca, ali pa — po drugi strani — kot osebne in druge psihogene dejavnike, kar pa seveda ne negira obstoja povezanosti in odvisnosti med njimi, kar se odraža predvsem v obliki družbene determiniranosti oblikovanja osebnosti.

²³ Ibid.

²⁴ Prim. F. Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 26. izd., 1923, str. 15; B. Wróblewski, Wstęp do polityki kryminalnej, Wilno 1922, str. 1 in naprej; E. Mezger, Kriminalpolitik V: Handwörterbuch der Kriminologie I, 1933, str. 861; M. Vermees, Kriminalpolitik und Kriminologie, »Acta Juridica Academiae Hungaricae«, 1966 VIII, 1—2, str. 121, 129.

²⁵ K. Krukowski, Socjotechniczne aspekty polityki kryminalnej. V: Socjotechnika. Jak oddziaływać skutecznie, Warszawa 1970, str. 336.

Seveda ni mogoče zanikati preprečevalne vloge dejavnosti raznih državnih organov in družbenih ustanov, zlasti v družbenih ureditvah, v katerih je odpravljen razredni vir prestopništva. V razmerju do nje je delovanje sistema kazenskega prava samo drugotnega in pomožnega pomena. Vendar pa to verjetno ne zadošča, da bi v območje kriminalne politike šteli tiste dejavnosti, ki so v svojih učinkih resda protiprestopniške, vendar postranske v razmerju do normalne dejavnosti teh raznorodnih organizacij in ustanov. Poleg tega se zdi, da bi bilo treba območje kriminalne politike omejiti samo na »tiste pojave dejavnosti državnih in družbenih ustanov, katerih vsebina je samo preprečevalna t. j. katerih bistvo je neposredna protikriminalna akcija.«²⁷ Tu seveda nastopa še drug nenavadno pomemben dejavnik, namreč razlika v tehniki delovanja.

Tako razumljena kriminalna politika bo sestavljena iz treh med sabo neločljivo povezanih enot (sektorjev): 1. legislativna politika kazenskega prava, katere naloga je, da prek ustreznih zakonodajnih državnih organov ustvarja takšne norme kazenskega prava (v širokem pomenu besede), ki na najbolj učinkovit način pripomorejo k preprečevanju družbeno nevarnega ravnanja; 2. kazenska politika, v katere obseg spada politika sodnega odmerjanja kazni in katere sestavina je nedvomno tudi politika zasledovanja prestopkov, pa tudi predprestopna profilaksa (naj bo »fizična« ali pa »mehanična«); 3) izvršilna politika (politika izvršitve kazni), katere najbolj bistvena prvina je politika kazni z odvzemanjem svobode in iz nje izhajajočih sredstev oziroma petenciarna politika. Njen integralni del, katerega vloga v skupini sredstev za preprečevanje prestopništva je prepogosto zanemarjena, je postdeliktualna profilaksa; uresničuje se v obliki ne preveč posrečeno imenovanega »varstva« ali postpenitenciarne »pomoči«²⁸

Seveda je jasno, da so pri učinkovitosti celotnega sistema odločilnega pomena uspehi dejavnosti vseh njegovih sestavnih delov (in to predvsem milice in prokurature, sodišč, izvršilnih organov), ob doslednem upoštevanju načela enotnosti vseh sektorjev kriminalne politike.

Vendar pa preprečevanje prestopništva in v ta namen uveljavljeni sociotehnični ukrepi presejajo območje tako pojmovane kriminalne politike. Dosti aspektov te dejavnosti — gospodarski,

ideološki, pedagoški in vrsta drugih — ne spadajo več v območje urejanja kazenskega prava in njihovo podlago ter »normalno« področje dela ni v boju s prestopništvom ali v njegovem preprečevanju. In četudi doslej še ne vemo, kolikšno preprečevalno (predeliktualno) vlogo imajo npr. prosvetni, kulturni in zdravstveni programi ali programi posebnega šolstva, intuicija pa tudi praktične izkušnje vendarle vsiljujejo misel, da le-ti koristijo uresničitvi široko pojmovanega varstva pred prestopništvom, saj ustvarjajo možnost za odstranjevanje veliko socialnih kriminogenih dejavnikov.

VI. V takšnem kontekstu je treba gledati tudi naloge napovedovanja prestopništva in prestopniškega ravnanja v procesu preprečevanja in boja z njim. Funkcionalne vezi, ki med njimi obstajajo, so — kot kaže — nesporne, kar navsezadnje izhaja tudi iz tega, da kriminološko napovedovanje ne opravlja samo spoznavnih funkcij, temveč je lahko (in mora biti) uporabljeno kot sredstvo akcije v procesu zatiranja in preprečevanja prestopništva. Govoril sem že o treh različnih lestvicah napovedovanja. Tako potem dolgoročne (in tudi srednjeročne) napovedi dajejo gradivo za »strateško« preprečevanje prestopništva, medtem ko so kratkoročne podlaga za »taktične« načrte na tem območju.²⁹

Medsebojna relacija napovedi prestopništva in programov za preprečevanje ima poseben značaj, ki se bistveno loči od napovedi in programov v drugih sferah družbenega življenja. Še bolj kot glede »normalnih« področij je ravno tu pravilna ugotovitev J. Szczepańskiego, da »napoved ni trditev, ki bi ohranila svojo veljavo, potem ko je enkrat izrečena, vse do časovnih obzorij, ki so predvidena, in ki bi bila lahko verificirana šele takrat. Napoved postane namreč sama dejavnik sprememb, postane sila, ki premika domišljijo in motivacijo.«³⁰ Med napovedjo prestopništva oziroma prestopniškega ravnanja posameznika in programom preprečevanja obstaja načelno razmerje antagonizma, spopada, v katerem je naloga programa, da pripravi takšne akcije, ki se nagibajo k »nasprotovanju« napovedi, k manjšanju obsega pojavov, ki jih ona predvideva. Če ta proces gledamo posplošeno, je zasnovan na ukrepah, ki si prizadevajo od-

²⁹ Prim. V. N. Kudrjavcev, *Pričina v kriminologiji. O strukturi individualnega prestopnega vedenja*, Moskva 1968, str. 154.

³⁰ J. Szczepański, *O metodologii przygotowania raportu o stanie oświaty, referat na VIII. Sociotehnički konferenci*, februar 1972, str. 15.

²⁷ L. Lernell, *Podstawy nauki polityki kryminalnej*, Warszawa 1968, str. 14.

²⁸ A. Krukowski, nav. d., str. 340.

stranjevati objektivne in subjektivne kriminogene dejavnike, ki so po predvidevanjih napovedi vir prestopništva: upoštevati mora vse sektorje in žarišča mehanizma za preprečevanje prestopništva, torej tista, splošno-družbena žarišča, ki so bila omenjena in katerih dejavnost spada v okvir družbene, prosvetne, kulturne, gospodarske politike itd., pa tudi specializirana žarišča državnega aparata in družbenih ustanov, katerih dejavnost usmerjajo postavke kriminalne politike. Pri načrtovanju sociotehničnih ukrepov s profilaktičnim značajem imajo posebno pomembno vlogo splošni družbeni pojavi in procesi, ki ustvarjajo celoten sestav družbenega življenja in dejavnosti. J. Szczepeński pri tem loči nekaj struktur, ki so »razmeroma zlite naravne, družbene, gospodarske, kulturne ali administrativne celote«.³¹ Najprej torej govorimo o »temeljnih strukturah« (k njim prištevamo naravna bogastva in naravno okolje, prebivalstvo in njegovo porazdelitev v prostoru, mednarodni položaj in njegovo sestavo), potem »strukture družbenih plasti in razredov« ter »vodilno strukturo«. Nato omenimo vrsto družbenih struktur z različno stopnjo odvisnosti od države. 1. Med strukture, ki jih »neposredno in iz centra« upravlja vodilna struktura, spada vrsta temeljnih vej družbenega gospodarstva, vojska, pravosodje, množična občila itd.; 2. k »posredno vodenim« strukturam šteje Szczepeński zasebni sektor kmetijstva, »zasebno pobudo«, določen obseg znanstvenega in umetniškega ustvarjanja, množične organizacije, tudi morebitne zdravstvene ustanove ter ustanove socialnega varstva itd.; 3. od države »razmeroma neodvisne strukture« naj bi zajemale katoliška cerkev in druge verske skupnosti, narodnostne manjšine ter končno — kar je posebno pomembno glede na problematiko, ki nas zanima — obrobne skupine, ki delujejo mimo prava; 4. »spontano nastajajoče« strukture, ki zajemajo veliko območje družabnega življenja in ki imajo večasih odločilen vpliv na zasebno življenje državljanov, na oblikovanje tipov osebnosti itd. Sestavljene so iz raznorodnih neformalnih skupin, krajevnih združb, iz takšnih oblik družbenega življenja, kot sta »javnost« ali »masa«, ter iz posameznih družbenih krogov, ki oblikujejo mnenje ali vzorce za medčloveška razmerja ali pa tipe osebnosti, želje, sisteme vrednot in stališča. J. Szczepeński tu postavlja pomembno opozorilo,

³¹ J. Szczepeński, O konstruowaniu..., nav. d., str. 11.

da v vseh teh strukturah delujejo v različni meri spontani in usmerjeni procesi,³² kar se izraža predvsem s tem, da so reakcije na državno politiko »zmeraj sestavnica delovanja spontanih in usmerjenih sil«.³³ Ta trditev je zelo pomembna tako za vso problematiko napovedovanja prestopništva kot tudi za napovedovanje njegovega preprečevanja. Spontano delovanje je namreč mogoče s težavo predvidevati in vpenjati v napovedovanje zakonitosti. Na njegovo delovanje pa tudi na delovanje drugih dejavnikov subjektivne narave pa je vendarle mogoče deloma vplivati s sociotehničnimi ukrepi, podrejati ga torej političnemu delovanju.

In tu se moramo vrniti k vlogi, ki jo v socialistični družbeni ureditvi potencialno in dejansko ima vodilna struktura, o kateri se upravičeno govori, da »presoja o stanju družbe«.³⁴ Pri tem je treba poudariti pomembnost »vzratnega sklopa«, do kakršnega prihaja med položajem vodilne strukture in položajem drugih struktur in območij družbenega življenja, posebej »struktur«, ki so vodene neposredno in posredno«. Med temi strukturami ima poseben pomen v procesu preprečevanja prestopništva aparat skrbi za varnost in red, zasledovanje je odmerjanje kazni v širokem pojmovanju. Njegova teža se povezuje s tem, da ravno ta aparat uveljavlja stališča kriminalne politike, delno pa je udeležen tudi v njenem usmerjanju. Jasno je, da morajo biti napovedi, ki zadevajo to strukturo, odvisne od napovedi prestopništva, po drugi strani pa so same dejavniki, ki na slednje vpliva.

Oglejmo si na nekaj primerih delovanje podobnega »vzratnega sklopa« med posameznimi družbenimi strukturami in napovedovanjem prestopništva oziroma načrtovanjem njegovega preprečevanja. Začnimo pri legislativni politiki kot sektorju kriminalne politike. Zadeva je tako pomembna, ker se zakonodajni akti z območja kazenskega prava navadno sprejemajo z mislijo, da bo njihova veljavnost trajala dosti let; izkušnje pa nam kažejo, da kazenski zakoniki večasih obvezujejo cela desetletja. Takšne daljnosežne zakonodajne odločitve zlasti dandanes, v času nenavadno hitrih družbenih, gospodarskih, civilizacijskih in kulturnih sprememb, zahtevajo naslonitev na daljnosežna predvidevanja (torej napovedi) prihodnjega prestopništva ter na ustrezne načrte za njegovo preprečevanje. V na-

³² Ibid., str. 12—13.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid., str. 22.

sprotne primeru pa se lahko kmalu po izdaji kazenskega zakonika ali kakšnega drugega kazenskega zakona pokaže, da imajo pravosodni organi na voljo sredstvo, ki je daleč od popolnosti. To pa še ni vse. Dejavnost zakonodajalca v socializmu mora upoštevati tudi napovedi, ki zadevajo druga, ne samo patološka področja življenja. To vprašanje se zelo ostro postavlja tudi pri znanstveno-tehničnih napovedih. Po eni strani gre namreč za pravne pobudnike razvoja v tem območju, po drugi pa hkrati za ustvarjanje pravnih zapor (tudi kazensko-pravnih) pred predvidenimi škodljivimi posledicami znanstveno-tehnične revolucije. Kakor pravilno sugerira K. Secomski, morajo biti te pravne zapore včasih tako odločne, da se v primeru, ko bi »določeni dosežki vezali nase izrazito škodljive posledice« — določen ukrep spremeni ali pa se celo odloži njegova uresničitev. Poleg tega »postaja nujno razvijanje učinkovitih kazenskih predpisov, s katerimi se zahteva poravnavanje škode, ki so jo povzročili ali jo še povzročajo določeni znanstveno-tehnični dosežki, ki se v kaki državi vpeljujejo.³⁵

Ta primer seveda ne izčrpa vsega kar zadeva odvisnost med napovedjo prestopništva ter napovedmi v nepatoloških območjih družbenega življenja na eni in legislativno politiko na drugi strani, omogoča pa vendarle spoznati vso težavnost vprašanja.

Nekoliko drugače se to vprašanje postavlja na ravni t. i. kazenske politike. Tu je treba poudariti dolgoročne učinke takšne ali drugačne politike kaznovanja (odmerjanja kazni) storilcev določenih vrst kaznivih dejanj. Odločati morajo torej ne takojšnji učinki temveč posledice, ki včasih segajo nekaj let, včasih pa kar nekaj desetletij v prihodnost. Kadar govorimo o posledicah se zadeva najostreje postavlja, v primeru kazenske politike — če jo recimo tako imenujemo — do mladoletnikov. Napake v območju uporabe takšnih ali drugačnih profilaktičnih sredstev pri tej skupini oseb se navadno nepopravljivo maščujejo v njihovem prihodnjem življenju. To narekuje najširše upoštevanje napovednih instrumentov do prestopnikov. To bi pravosodju omogočilo racionalizacijo dela v območju individualizacije kazni pod prizmo individualnih preprečevalnih potreb. Zakonska podlaga za veliko širšo upoštevanje napovedovalnih pripomočkov v procesu odmerjanja kazni in uporabo drugih sredstev za resocializacijo

(npr. pogojna ublažitev postopka) vsekakor obstaja. Sestavlja jo skupina predpisov kazenskega zakonika in zakonika o kazenskem postopku, ki zadevajo spoznavanje storilčeve osebnosti. Ti predpisi, kot jasno kaže tudi zakonodajalčevo hotenje, ne morejo biti samo okras brez resnične vrednosti, temveč morajo prispevati k učinkovitosti dela pravosodnih organov, bodisi v območju kazenske politike ali pa tudi pri politiki izpolnjevanja kazni in resocializacijskih sredstev. Slednje ni nič manj pomembno, v svojih dolgoročnih posledicah je celo pomembnejše. Isti osebostni instrumenti, ki so izhodišče za družbeno napoved storilca kaznivega dejanja, ki stoji pred pravosodnim organom, rabijo kot podlaga pri obdelavi penitenciarne napovedi, ki pa je podlaga načrta za resocializacijo obsojenca.

Ko govorimo o napovedovanju v procesu protiprestopniške profilakse in za njene potrebe, je vsekakor treba opozoriti na obstoj »vzratnega sklopa« med posameznimi sektorji kriminalne politike; ta je glede na posledice bistvenega pomena. Takšen sklop izvira ne le iz gesla o enotnosti kriminalne politike, ampak je odsev naravnih zvez med različnimi zornimi koti kazni. križanja medsebojnega vpliva, ki ga imajo pojavi iz sfere enega sektorja kriminalne politike na pojave iz območja drugega sektorja. Poglejmo si primer. Krepitev boja z določeno vrsto družbeno nevarnega početja, ki se kaže v zakonski krepitvi kazenskih ukrepov za dano početje, načelno potegne za sabo zaostritev pri sodnem odmerjanju kazni. To pa potem povzroča podaljšanje efektivno prestajanih kazni in — ob upoštevanju določene množice obsojenih iz te kategorije, ki prestajajo kazni — dodatno obremenjuje ureditev kazenskih ustanov (prostori, osebje itd.), s tem pa se hkrati bolj ali manj otežuje možnost za pravilno vodenje resocializacijskega dela.³⁶

Po naravi podobne odvisnosti delujejo tudi v nasprotni smeri: slaba resocializacijska dejavnost kazenskih ustanov, seveda ob drugih dejavnikih, neogibno povzroča naraščanje povratništva, kar spet lahko potegne za seboj določene legislativne ukrepe ter posledice v območju zasledovanja in odmere kazni in nazadnje tudi v kazenski politiki. Lahko bi seveda izoblikovali še druge podobne vzorce, ki bi odkrivali soodvisnosti vseh oziroma samo določenih sektorjev

³⁶ Prim. R. F. Sparks, *Local prisons: The crisis in the english penal system*, London 1970, str. 14 in naprej.

³⁵ K. Secomski, nav. d., str. 428.

kriminalne politike, bistva zadeve pa to ne spremeni: njena notranja dialektika vsebuje tako združevalne kot tudi razdruževalne prvine, obsega takšne zveze, ki so po naravi funkcionalne, pa tudi takšne, ki so disfunkcionalne,³⁷ ki pa jih je treba upoštevati v napovedovanju prestopništva in načrtovanju njegovega preprečevanja.

Nazadnje je treba opozoriti še na prvine, katere vloge v procesu preprečevanja prestopništva skorajda ni mogoče dovolj močno poudariti, in sicer na družbeno zavest in vsa sredstva, ki pomagajo njenemu uravnavanju. Marksistična teza, da baza določa družbeno zavest, kakor je že pravilna, vendarle ne daje odgovora na vprašanje glede mehanizma tega procesa. Na podoben način zavesti vplivajo poleg različnih usmerjenih struktur tudi dejavniki s težko določljivim karakterjem, ki so po svoji naravi spontani ali vsaj dokaj neodvisni od »vodilnih struktur«. Vse to povzroča, da se napovedovanje v tem območju mora srečati s precejšnjimi težavami, čeravno mora biti — glede območja družbenih pojavov, ki so neposredno povezani z rojevanjem prestopništva in njegovim preprečevanjem — sestavni del napovedovanja prestopništva in načrtov za preprečevanje. Razmeroma laže je napovedovati v območju tistih sistemov uravnavanja družbene zavesti, ki so tudi sami neposredno vodeni, npr. sistem prosvete in množičnih občil ter oblikovanje javnega mnenja. Teže je predvidevati razvojne silnice v strukturah in ureditvah, ki so dokaj neodvisne od vodilnih struktur. Splošno je znano, da so razne mikroforme družbenega življenja oziroma neformalne oblike medčloveških razmerij »nenavadno trajne in nespremenljive«; to dopušča domnevo, da »ne bodo doživljale bistvenih sprememb, saj so njihovo nespremenljivost potrdila tisočletja človeške zgodovine. So trdna podlaga ustaljenosti v družbenem življenju, so njegov naravni sestavni del, skorajda neopazen, tako kot zrak«.³⁸ Tako se zadeva nedvomno kaže s strani življenja teh družbenih struktur, seveda pa to ne prejudicira vprašanja vsebine, saj se v teh strukturah ustvarja, zlasti tiste vsebine, ki neposredno ali posredno zadeva prestopništvo oziroma njegovo preprečevanje. Tu gre za takšna vprašanja, kot je npr. stopnja strpnosti pri raznih vrstah prestopkov oziroma kaznivih dejanj, razmerje do akcij, ki jih vodi država pri preprečevanju prestopništva (glede represivne politike, resocializacijskih metod itd.),

razmerje do dobrin, ki jih varuje pravo itd. Tako je na primer nesporno — kot opazja A. Podgórecki — da je učinkovitost prava tem večja, čim bolj se naslanja na »pravni čut«,³⁹ po drugi strani pa družbeni zavesti lastna internost pogosto bodisi ovira vpeljevanje pravnih norm, ki so napredne po značaju, a odstopajo od aktualnega stanja družbene zavesti, ali pa tudi pelje k odmiranju nekaterih predpisov z njihovim zanemarjanjem v praksi ali s takšno uporabo, ki ne ustreza hotenjem zakonodajalca. To zadeva zlasti predpise, ki izražajo penalizacijo nekaterih predpisov, ki niso v skladu s pravno družbeno zavestjo. Ta inertnost pravne zavesti v družbi zbuja hkrati odpor v nasprotni smeri, kadar gre za zahteve napredne kazenske politike. Široki krogi javnega mnenja so še vedno bolj ali manj prežeti z mislijo maščevalne in zastraševalne funkcije kazni in njene izpolnitve, zato tudi poboljševalna usmeritev v izpolnjevanju kazni na splošno nima pozitivnega odmeva.⁴⁰

Orisani kompleks vprašanj, ki zadevajo stanje in silnice v območju družbene zavesti, mora biti upoštevan kot dejavnik pri oblikovanju napovedi prestopništva in načrtovanju preprečevanja. V širši lestvici pa medsebojno razmerje napovedovanja prestopništva in preprečevalnih načrtov nakazuje še drugo veliko vprašanje, namreč strategijo preprečevanja prestopništva v lestvici dolgoletnih obdobj, ker ustreza srednjeročnim in dolgoročnim napovedim. Vprašanje lahko postavimo v obliki dileme: ali naj preprečevanje načrtujemo v celotnem obsegu prestopništva ali pa naj izoblikujemo izbirne načrte, s postavljenimi cilji v obliki določenih smeri preprečevanja? To drugo koncepcijo med drugim priporoča V. N. Kudrjavcev; piše, da »mora načrtovanje boja s prestopništvom predvideti nekaj zaporednih etap. V prvi etapi je smotno, če usmeri prizadevanja v eno ali več konkretnih smeri. Te smeri bi bile lahko: a) povratništvo prestopništva, b) prestopništvo mladoletnih, c) prestopniško prelamljanje načel pri avtomobilski vožnji in uporabi voznega parka«.⁴¹ Posebej je pomembno, da te vrste prestopnikov niso bile poudarjene kot strateški cilji preprečevanja

³⁹ A. Podgórecki, *Zarys socjologii prawa*, Warszawa 1971, str. 163.

⁴⁰ Prim. A. Krukowski, nav. d., str. 357—358; M. Stzerer, *Spoleczeństwo wobec przestępcy*, Warszawa 1969, str. 265 in naprej.

⁴¹ V. N. Kudrjavcev, *Aktualne problemy kryminologii radzieckiej*, »Państwo i Prawo« 1971, št. 1, str. 48.

³⁷ A. Krukowski, nav. d., str. 345—346.

³⁸ J. Szczepanski, nav. d., str. 29.

v prvi etapi zaradi posebne razširjenosti ali dokajšnje družbene nevarnosti, temveč predvsem zato, ker »so njihovi vzroki natančno raziskani, kompleks sredstev za boj z njimi znan in je lahko uresničenih v obdobju nekaj let«. ⁴² V naslednji etapi pa je predvideno reševanje »bolj zapletenih nalog v območju boja proti grabežu državne, družbene in zasebne lastnine ter prestopkom proti osebi in javnemu redu«. ⁴³ Izpeljave Kudrjavceva je kazalo očitirati ne toliko zato, da bi spodbudili izbiro podobnih strateških ciljev v naših načrtih za preprečevanje prestopništva, temveč predvsem zato, ker prinaša določene dragocene metodološke napotke, povezane z izbiro takšnih ali drugačnih ciljev. V naših razmerah bo gotovo prišlo do drugačne prednosti v tem območju, saj gre bolj za politične postavke, kakor pa za optimistične — kot v primeru Kudrjavceva — ocene poznanja etiologije in sredstev za boj z določenimi tipi protidruž-

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

benega ravnanja. Takšen program — vsekakor za nekaj naslednjih let — vsebuje sklep V. Kongresa poljske združene delavske partije; kot nalogo za to predvideva, da se morajo iz »družbenega in zasebnega življenja odstraniti oblike prestopniške dejavnosti proti družbeni in zasebni lastnini, alkoholizmu, huliganstvu, vandalizmu in surovost«. Sklep hkrati zahteva razširitev in izpopolnjevanje »profilaktične dejavnosti, ki si prizadeva preprečevati prestopke in odstranjevati vzroke, ki jih rojevajo«. Kongresni sklep seveda ta načrt pojmuje v splošnih kategorijah, ki jih je treba prevesti v jezik prava in kriminologije; vendar pa to ne zmanjšuje teže programskih smernic, ki so posledica pronicljive ocene trenutnega stanja prestopništva v naši državi in njegovih razvojnih silnic ter posledica izbire strateških ciljev za preprečevanje v naslednjih letih.

Iz poljščine prevedel

Franc Drolc

UDC 343.85:001.018

The Applicability of Forecasting Within Programmes for Crime Prevention

by Dr. Adam Krukowski, Associate — Professor, Faculty of Law, University of Warsaw

The fact that crime is a social phenomenon in socialist society requires a search for its causes in existing social relations. This premise would allow us to formulate crime forecasting by using systematic forecasts related to different structures of social life. Prognostic researches aim at finding a basis for forecasting and planning activities in crime prevention. There are different agencies dealing with this problem: 1. specialized law enforcement agencies, 2. different state and social agencies that do not

deal primarily with crime prevention but are, however, involved in activities that may represent a means of eliminating many criminogenic factors. Programmes for crime prevention — it is stressed in the article — can be of a tactical nature if they aim at combating the short-term forecast. They can also be of a strategic nature when forecasting is long-term. The aims have therefore to be chosen according to these criteria.